

5 november 1917 **De exploitatie van "De Peel".**

De eigenlijke Groote Peel, die een oppervlakte beslaat van ongeveer 100.000 hectaren en ten Noorden begrensd wordt door een lijn Grave-Oss, ten Oosten door de Maas, ten Zuiden door een lijn Deurne-Venray en ten Westen door de Meierij van den Bosch, is voor een gedeelte reeds van het begin onzer jaartelling af bewoond. Want toen de Romeinen de tegenwoordige provinciën Limburg en Noord-Brabant kwamen overweldigen, trokken de Germaansche stammen, die reeds vroeger hier waren gekomen, zich terug van de door hen bezette gebieden langs de Limburgsche Maas en de Brabantsche beken, om in het tot dien tijd onbewoonde Peelgebied, dat lang niet overal een moerassig terrein vormde, een goed heenkomen te zoeken. En daar ze met een goed heenkomen alleen niet gebaat waren, doch voedsel noodig hadden voor zichzelf en voor hun vee, rooiden ze de bcsschen op plaatsen, die hun vruchtbaar genoeg schenen om koren voort te kunnen brengen, en op die gerooide terreinen, die "roden", waarvan er thans nog een groot aantal aan den rand van de meer moerassige Middenpeel liggen (Venray of Venrede, Wanroy, Nistelrode en anderen) vestigden ze zich voorgoed.

In lateren tijd, toen de bewoners der roden door geboorteoverschot en door vestiging van buiten zóó groot in aantal werden, dat het beschikbare wei- en akkerland niet meer genoeg voedsel voort kon brengen voor aller onderhoud en er dus naar een uitweg gezocht moest worden, waagden de moedigsten en de sterksten en misschien ook de armsten het om hun woonstee, waar toch bij ieder jaar van misgewas de hongersnood voor de deur stond, te verlaten en een nieuw terrein te zoeken voor het drijven van den landbouw en het uitoefenen van de veeteelt. Ze ontruimden, hetzij in kleine groepjes, hetzij als enkelingen de hut op de rode, waarin ze het levenslicht hadden gezien, en zo trokken in alle richtingen om te zoeken naar terreinen, die naar aard en ligging geschikt schenen om tot akkerland of weiland te worden vervormd. Hadden ze zoon terrein gevonden, dan bouwden ze een hut om beschut te zijn tegen de ruwste klimaatsinvloeden en met ijver togen ze aan 't werk, om zoo spoedig mogelijk hun nederzetting of "loo" tot een aangename woonplaats te maken. Vele nederzettingen ontstonden er op deze wijze in den loop der eeuwen, vele verdwenen na korteren of langeren tijd weer, doch anderen bleken, zóó goed gekozen als middelpunt voor bebouwing en beweiding van vruchtbare terreinen, dat ze zich wisten te ontwikkelen tot welvarende dorpen. (Oploo, Meerloo, Boekel of Boekeloo enz.)

Maar hoe ondernemend en hoe doortastend ook de bewoners van het land tusschen de Maas en de Meierij van den Bosch door de ijzeren noodzakelijkheid gemaakt werden, met hoeveel ijver en overleg zo zich ook toelegden op de ontwikkeling van de terreinen, die ze zich tot woonplaats kozen, met hoeveel frisschen durf ze uittrokken om nieuwe gronden te zoeken als de oude woonplaatsen te klein werden om allen, die daar in den loop der tijden hun aandeel in de opbrengst kwamen vragen van voedsel en kleeding te voorzien, toch bleven ze steeds het moerassige gebied, waaromheen zich hunne woonplaatsen gegroept hadden, angstvallig vermijden. In dat groote gebied tusschen Venray en Deurne, tusschen Oploo en Gemert, tusschen Wanroy en Uden, een gebied, dat bij een breedte van 15 een lengte van ongeveer 30 K.M. heeft, ontstond geen enkele rode of 100, daar werd de natuur de vrije hand gelaten, daar konden de moerasplanten zich ongestoord uitleven en hoge turflagen vormen, daar konden de wilde dieren dio er leefden, de wolven, vossen en herten, zich vermenigvuldigen, zonder dat ooit een menschelijk wezen het waagde om hen te vervolgen met zijn jachttuig. Zoo was het in vroegere eeuwen, zoo bleef het tot voor betrekkelijk korten tijd. Want toen de bevolking van de dorpen aan den rand van het moerasgebied zoodanig in aantal toenam, dat er behoefte ontstond naar nieuwe terreinen, werd wel dat gebied aan den rand waarvan de bewoonde plaatsen lagen langzamerhand bestemd tot schapenweide, maar om er zich een vaste woonstee te zoeken, dat kwam in niemand op. Ja, zelfs waagde nooit een herder het, hoe ver hij met zijn kudde van zijn woning mocht zijn afgedwaald, om ook maar een enkele nacht over te blijven in dat terrein, dat door zijn sombere geheimzinnigheid en door de vreemde, onheilspellende geluiden, die vandaar in 't holste van den nacht soms door klonken naar de dorpen, langzamerhand als het ware omweven werd met een groote reeks van griezelige verhalen, in elk waarvan de duivel de hoofdrol vervulde.

Doch wat de landzaat niet durfde, werd door den vreemdeling gewaagd: omstreeks het midden van de vorige eeuw werd door een Hollandschen ondernemer, den heer Van de Griendt, een stuk van het middelste peelgebied in exploitatie genomen, oorspronkelijk met de bedoeling om er turf te winnen. Toen een nederzetting gevestigd en daaraan, naar zijn echtgenoote, Helena Panis, den naam Helenaveen gegeven had, stond dan ook het afbonken van de bovenlaag en het tot turf verwerken van de zich daaronder bevindende zwarte lagen, de eerste jaren als nummer één op zijn programma. Maar de tot grooten bloei geraakte Groningsche veenkoloniën waren daar om hem te bewijzen,

dat hij bij 't afturven van de door hem bezette gebieden niet behoefde te eindigen. Op het voorbeeld van wat de bewoners van die streken tot stand hadden gebracht, liet hij, na afvening, de overgebleven dalgronden in cultuur brengen en thans worden reeds sinds een veertigtal jaren, zoowel in Helenaveen als in het later ontstane Griendtsveen, naast de turfindustrie ook de landbouw, de veeteelt en vooral de tuinbouw beoefend.

70 Waren de tuinbouwers van Griendtsveen en van Helenaveen, die hun bedrijven veelal op Roelofarendsveensche leest geschoeid hebben, de eerste jaren na hun vestiging in hoofdzaak op het gebruik van zelf gewonnen stalmest aangewezen, en dientengevolge tot op zekere hoogte beperkt in het geven van uitbreiding aan hun bedrijven, de laatste jaren, sinds de kunstmeststoffen zich zoon voorname plaats veroverd hebben, vooral bij de gebruikers van de minder vruchtbare gronden, hebben ze hun bedrijf meer en meer uitgebreid en de bezoekers van de Venlosche groentenveiling zijn er thans bijna dag aan dag getuige van, welke geweldige hoeveelheden boonen, augurken en komkommers er worden voortgebracht in dat gedeelte van het Peelgebied, dat vijftig jaar geleden nog geheel een land van heide en moeras was.

80 Do ondernemingslust van den heer Van de Griendt werd oorzaak van het ontstaan eener nieuwe aera voor het middelste Peelgebied. De boeren aan den hoogen rand van het moerassige terrein, uit de door hem gegeven voorbeelden ziende, dat het steeds verwaarloosde land geschikt was voor meer vruchtdragende doeleinden dan voor het leveren van vat schapenvoer en wat plaggen voor den potstal, zetten zich over hun tegenzin heen en vooral na de intrede der twintigste eeuw, toen het gebruik van kunstmeststoffen eerst goed in zwang begon te komen onder de Limburgers, werd de Peel getuige van vele en groote evoluties op cultuurgebied. In al de dorpen, zoowel aan den Brabantschen als aan den Limburgschen kant, ontwaakte de lust tot het exploiteeren van het terrein, dat tot kort te voren als minderwaardig en gevaarlijk geschuwd werd. En niet enkel de boeren op de dorpen aan den Peelrand, maar ook zij onder de burgers, die kapitaaltjes ter belegging disponibel hadden, kochten een of meer hectaren woesten grond en gingen zich toeleggen op landbouw en veeteelt. de

95 schaapskooien, die in vroegeren tijd, toen de schapenteelt nog beter loonend was, waren opgericht ter herberging van de duizenden blatende viervoeters, die in de Peel hun levensonderhoud vonden, verdwenen de een na den ander, en in de laatste jaren zijn het niet enkel de bewoners van de Peeldorpen, die kleine oppervlakten in cultuur brengen, neen, landbouwbedrijven 50, 60, soms 100 tot 200 hectaren groot, zijn in het oude Peelland opgericht en tot grooten bloei gekomen. Het moderne landbouwbedrijf echter heeft, wil het tot volledige ontwikkeling kunnen komen, behalve goeden grond, waarvan met vlijt en zorg een rijke oogst te halen valt, goede wegen noodig om dien oogst te kunnen brengen naar de marktplaatsen en om kunstmeststoffen te kunnen aanvoeren. Goede wegen zijn bij den tegenwoordigen stand van de cultuurtechniek haast

105 nog meer noodzakelijk dan goede gronden. Op een slechten bodem kan althans, wanneer die in handen komt van een bekwaam boer, nog een goede oogst groeien, maar slechte wegen werken remmend op de ontwikkeling van ieder modern ingericht landbouwbedrijf, slechte wegen zijn dikwijls oorzaak dat de grond niet op tijd en op slechts onvoldoende wijze behandeld kan worden en dientengevolge geen volledige oogst kan leveren. De meest voortvarende besturen van de gemeenten, tot welker gebied het Peelland behoort, zijn dat meer en meer gaan inzien de laatste jaren. Ze hebben begrepen dat eerst dan, wanneer de Peelgronden (die voor een groot deel aan de gemeenschap toebehooren en dus voor de gemeentelijke kas van veel belang zijn) van een dicht en goed wegennet worden voorzien, de exploitatie met de beste kansen op succes kan worden ter hand genomen, en vooral aan het bestuur van de Limburgsche gemeente Venray komt de eer toe dat het, door net projecteeren van een uitgebreid wegennet, het voorheen verwaarloosde land de gelegenheid heeft geboden om tot in zijn verste uithoeken tot gezonden groei en tot volledige ontwikkeling te komen. Samen met het bestuur van de Noord-Brabantsche gemeente Deurne heeft het den ouden modderweg, die over een afstand van ongeveer 15 KM. midden door 't Peelland loopt, op moderne wijze verhard, zoodat daar langs de zwaarste vrachten kunstmest zonder enig bezwaar kunnen worden aan- en de hoogste ladingen oogstproducten afgevoerd, maar bovendien heeft het een compleet exploitatieplan in kaart, doen brengen voor de aan zijne belangen toevertrouwde oppervlakte, ter grootte van ongeveer 5000 H.A. Volgens dat plan zal de met 1 Januari 1917 in gebruik genomen kiezelweg Venray-Deurne, mettertijd worden gekruist door een anderen harden weg, die zijn eind[p]unt zal vinden op het station America aan de lijn Helmond-Venlo, terwijl het land door tal van breede landwegen, loodrecht staande op deze twee hoofdaders van verkeer, verdeeld zal worden in rechthoekige blokken, ter grootte van enkele honderden hectaren ieder, zoodat bij exploitatie daarvan de gelegenheid om zonder bezwaar de oogstproducten af en de meststoffen aan te voeren gegarandeerd is.

130

135 Echter, in de moderne landbouwbedrijven en vooral in de tuinbouwondernemingen zijn er
 niet alleen goede wegen noodig, daar heeft men ook behoefte aan middelen van versneld
 vervoer en onder die middelen is de stoomtram het meest doelmatig, omdat zij zich met
 140 vrij groote snelheid kan voortbewegen, terwijl noch de aanleg, noch de
 exploitatiekosten hoog behoeven te zijn, waarom zoowel de tarieven wegens
 reizigersvervoer als die wegens goederentransport laag kunnen worden gesteld. In
 België heeft men het nut van een dicht stoomtram net al lang geleden ingezien en 't
 145 Belgische platteland is er wel bij gevaren, heeft het, dank zij mede dat
 vervoermiddel tot grooten bloei gebracht. En ook hier te lande, vooral waar men, ten
 behoeve van het buurtverkeer en ter verbinding met de groots lijnen van de
 spoorwegmaatschappijen een buurtspoor heeft aangelegd, heeft men binnen weinig jaren
 in het aspect van de uit hun isolement gehaalde dorpen een wijziging zien ontstaan,
 heeft men de land- en tuinbouwers in die dorpen tot steviger aanpakken gebracht,
 150 heeft men daar nieuwe industrieën zien vestigen en tot gezonde ontwikkeling komen.
 Zoo ging het in Limburg met de plaatsen die liggen aan de Maasbuurtspoor Nijmegen-
 Venlo en aan de stoomtram Venlo-Helden (om alleen maar dat tweetal te noemen), zoo
 zal het ook gaan in 't Peelgebied, wanneer de plannen, ontworpen door de Maatschappij
 tot exploitatie van Staatsspoorwegen en de Noord-Brabantsch-Duitsche
 155 Spoorwegmaatschappij tot uitvoering zijn gebracht. Want de besturen dier twee
 maatschappijen samen, begrijpende welke belangen er ook voor hen zijn bij een royaal
 opgevatte, intensieve exploitatie van de Peelgronden, hebben het initiatief genomen
 tot het ontwerpen van een zestal buurtspoorbanen door het Peelgebied, waardoor in de
 toekomst de verste uithoeken van thans, op niet meer dan enkele kilometers afstand
 160 van een tramstation zullen liggen: een lijn, ter lengte van 46 K.M. zal loopen van
 Eindhoven over Gemert naar Boxmeer; een andere loopt langs den Noordwestelijken
 Peelrand van Oss over Zeeland naar Uden (afstand 19 K.M.); de derde, die eveneens in
 Oss begint en het noordelijk gedeelte van de Peel doorsnijdt over een lengte van 26
 K.M., loopt over Grave naar Mill; de vierde, ter lengte van 22 K.M. verbindt aan den
 165 Westelijken Pealkant Uden met Gemert en Bakel; de vijfde, 25 K.M. lang, verbindt aan
 den Oostkant Mill met Venray, terwijl de zesde, die 81 K.M. lang is, van Venray via
 Deurne naar Helmond loopt, en dus weer het oude Peelland in zijn volle breedte
 doorsnijdt.

De ontwerpen, op kosten van genoemde maatschappijen gemaakt, en nader beschreven in
 165 een handig boekje "Langs Nieuwe Wegen", dat op verzoek van de directies door den heer
 van Beurden, landmeter van het kadaster te Roermond, werd samengesteld, zijn in reeds
 zoo vergevorderden staat van voorbereiding, dat, zoodra na den oorlog de noodige
 subsidies door het rijk, de verschillende gemeenten en de provincies worden
 170 toegezegd, met de werkzaamheden kan worden begonnen. En zijn die eenmaal voltooid,
 dan zal het Peelland, gunstig gelegen als het dan zal zijn ten aanzien van het
 Westfaalsche industriegebied zoowel als ten opzichte van de groote Hollandsche
 steden, vooral op tuinbouwgebied een komst tegemoet gaan. Dan zal binnen korte jaren
 ieder van de vele duizenden hectaren, die zoolang de aarde draaide als tot niete
 nuttig daarheen hebben gelegen, hij iederen oogst een ruime opbrengst leveren, dan
 175 zal het eertijds om zijn eenzaamheid en zijn onguurheid huwde Peelland een centrum
 worden van moderne cultuur, waar duizenden nijvere ondernemers een ruim en gelukkig
 bestaan kunnen vinden. J. R.

Personenregister

heer Van de Griendt.....1
 zijn echtgenoote, Helena Panis.....1
 heer van Beurden, landmeter van het kadaster te Roermond.....3
 J. R.....3